

Verslag hoorzitting

Verslag van de hoorzitting over autisme spectrum stoornissen en rijgeschiktheid van de Commissie Rijgeschiktheid, gehouden op 28 januari 2021.

Aanwezig van de commissie:

- Mevrouw prof. dr. R.C. van der Mast, *voorzitter*
- Mevrouw dr. G.A. Donker, *commissielid*
- De heer prof. dr. J. Groeneweg, *commissielid*
- De heer dr. R. Groenwold, *commissielid*
- De heer prof. dr. J.B.L. Hoekstra, *commissielid*
- De heer prof. ir. F.C.M. Wegman, *commissielid*
- Mevrouw M. van Asselt, Ministerie van IenW, Den Haag, *waarnemer*
- De heer S. Niele, Ministerie van IenW, Den Haag, *waarnemer*
- De heer drs. R.A. Bredewoud, Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR), Rijswijk, *waarnemer*
- De heer dr. K.C. Cheung, Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Pharmacie (KNMP), Den Haag, *waarnemer*

Aanwezig namens de Gezondheidsraad

- De heer dr. E. van Rongen (wetenschappelijk secretaris)
- Mevrouw H.J.M. Neggers (communicatieadviseur)

Aanwezig van de genodigden:

- Vereniging Rijschool Belang (VRB): de heer J. van Zuijlen, voorzitter, en mevr. I Brauers, secretaris
- Landelijke Beroepsvereniging Kwaliteitsbevordering Rijschoolbranche (LBKR): mevr. G. van Voorst, bestuurslid
- Nederlandse Vereniging voor Autisme (NVA): de heer K. Henke, directeur NVA, en de heer dr. S. Begeer, directeur Nederlands Autisme Register (NAS)
- Personen uit het Autisme Spectrum (PAS): de heer dr. ir. E. Heilbron, voorzitter, en de heer T. Michel, secretaris
- Consortium Autisme Spectrum Stoornissen bij Volwassenen (CASS18+): mevr. dr. E.M.A. Blijd-Hoogewys, klinisch psycholoog, voorzitter, en de heer dr. C.C. Kan, psychiater

Verslag

Introductie door commissievoorzitter

De voorzitter van de commissie Rijgeschiktheid van de Gezondheidsraad, mevr. Van der Mast, opent de bijeenkomst en herinnert aan de spelregels zoals vooraf kenbaar gemaakt aan de deelnemers. Het doel van de hoorzitting is dat de commissie informatie ophaalt bij betrokkenen. Er wordt niet gediscussieerd, niet met de commissie en niet onderling. Alleen de commissie kan na afloop van elke presentatie vragen stellen ter verheldering.

De heer Van Zuijlen, Vereniging Rijschool Belang

De eerste presentatie is van de heer Van Zuijlen, voorzitter van de Vereniging Rijschool Belang (VRB). Hij geeft aan dat met instellen van een generiek traject van de verplichte keuring door een psychiater en de verplichte rijtest de balans zoek is. Indien kandidaten niet onder

doktersbehandeling staan en medicatie krijgen zijn ze in principe geschikt; nu gaan ze een lang traject in, terwijl dit vaak niet eens nodig is. Er zijn veel klachten over de keuring door een psychiater: er is veel variatie in duur van het onderzoek en de aandacht voor patiënt, daarnaast zijn de kosten vaak hoog, ook voor een kort onderzoek; variatie is er ook bij de rijtest: er is verschil in zwaarte, soms worden de kandidaten door simpele verkeerssituaties geleid, in andere gevallen lijkt het meer op een rijexamen; hieraan kleven ook extra kosten omdat extra lessen nodig zijn en huur van de lesauto in rekening wordt gebracht. De vraag is dus om uniformiteit in de keuringen door een psychiater en bij de rijtest door een Deskundige Praktische Rijgeschiktheid (DPR) van het CBR, naast maatwerk in het medisch traject voor de kandidaten.

Vragen commissie

1. Valt er onderscheid te maken tussen mensen met verschillende typen ASS?

De heer Van Zuijlen laat dat liever over aan deskundigen.

2. Kan de rijtest op verschillende tijdstippen in het opleidingstraject worden afgenomen?

De heer Van Zuijlen antwoordt dat dit inderdaad het geval is. Het kan niet te vroeg, want de kandidaat moet wel met de auto overweg kunnen (voertuigbeheersing), maar het moet ook niet op een examen lijken en daardoor te veel van de kandidaat vragen. Vaak mag een kandidaat ook nog een tweede rijtest afleggen, wanneer niet helemaal duidelijk is of de rijtest als onvoldoende wordt beschouwd vanwege tekort aan deze voertuigbeheersing. De DPR kiest er ook vaak voor om het advies te geven AUTOMAAT.

De heer Kan (CASS18+) vult aan dat het afnemen van de rijtest ook afhangt van wanneer de Gezondheidsverklaring wordt ingediend en de keuring door de psychiater plaatsvindt.

Mevr. Van Voorst, Landelijke Beroepsvereniging Kwaliteitsbevordering Rijschoolbranche

De tweede presentatie is door mevrouw Van Voorst, voorzitter van de Landelijke Beroepsvereniging Kwaliteitsbevordering Rijschoolbranche (LBKR). Zij sluit zich aan bij wat hiervoor door de VRB is gezegd. Zij vindt een rijtest niet voor iedereen met ASS noodzakelijk. De test brengt veel stress, kosten en vertraging in de opleiding met zich mee en is niet echt nodig als de ASS van de leerling stabiel is. Haar ervaring is, dat een beginnend leerling met stabiele ASS niet gevaarlijker rijdt dan een leerling zonder ASS, alhoewel medicijngebruik misschien wel van invloed kan zijn. Soms heeft de leerling niet aangegeven dat hij of zij ASS heeft, maar dan komt dat doorgaans wel aan het licht bij de tussentijdse toets die vaak afgenomen wordt. Een keuring door een psychiater is volgens mevrouw Van Voorst (meestal) niet nodig.

Vragen commissie

1. Wat is een tussentijdse toets?

Mevrouw Van Voorst antwoordt dat dit een proefexamen is, waar normaal gesproken de instructeur bij zit (nu door de coronamaatregelen niet), en het is niet hetzelfde als de verplichte rijtest.

2. Als er geen medicatie wordt gebruikt, is een leerling met ASS dan anders dan een leerling zonder ASS: zijn er bepaalde aspecten waardoor zij beter of minder goed functioneren?

Mevrouw Van Voorst antwoordt dat mensen met ASS toch anders denken en dat ze vaak een langer leertraject nodig hebben. Zo kunnen zij niet altijd gelijk de juiste handelingen in

vergelijkbare situaties toepassen en moeten ze ook leren om soms de regels wat los te laten om bepaalde situaties vlotter te laten verlopen.

De heer Begeer en de heer Henke, Nederlandse Vereniging voor Autisme

Vervolgens komt de Nederlandse Vereniging voor Autisme (NVA) aan het woord. De heer Begeer geeft een presentatie over gegevens uit het Nederlands Autisme Register over ervaringen van volwassenen met autisme, van wie circa driekwart een normale intelligentie hebben. Van de ~3300 deelnemers aan een onderzoek heeft 68% nog nooit een ongeluk gehad, en 87% had nog geen diagnose ASS bij het halen van het rijbewijs. Een meerderheid van de ondervraagden vindt de keuring door een psychiater onterecht, de kosten erg hoog en de kwaliteit laag. De heer Begeer wijst op een recent artikel van Curry (2021), waaruit blijkt dat bestuurders met ASS in vergelijking met bestuurders zonder ASS minder ongelukken en overtredingen maken, en als zij betrokken zijn bij een ongeluk dat minder vaak komt door te hard of onveilig rijden.

De heer Henke neemt de presentatie over en stelt dat er geen bewijs is dat mensen met ASS gevaarlijker zijn in het verkeer. De meeste ongelukken zijn volgens hem het gevolg van afleiding door sociale contacten. Dat voor mensen met ASS de navigatie een belangrijke bron van afleiding is bestrijdt hij: mensen met ASS stellen aan het begin van de rit het navigatiesysteem in en blijven er dan van af. Uit een onderzoek waarbij in een simulator het indrukken van het gaspedaal is gemeten, bleek dat mensen met ASS dat minder snel doen, wat erop wijst dat ze juist bedachtzamer en dus veiliger rijden. Mensen met ASS hebben wel specifieke problemen bij rijlessen, met name het nemen van rotondes, het naderen van een zebra en omgaan met snelheidsverschillen op de snelweg. Als zij eenmaal een rijbewijs hebben, rijden zij echter beter en hebben ze minder ongelukken, zoals uit de wetenschap en de praktijk blijkt. De heer Henke vindt het onterecht om de hele groep mensen met ASS over één kam te scheren.

Vragen commissie

Op verzoek de commissie zal de heer Begeer het artikel van Curry toesturen. Ook vraagt de commissie de heer Henke om documentatie te sturen over de stelling dat mensen met ASS veiliger zijn in het verkeer.

De heer Michel en de heer Heilbron, Personen uit het Autisme Spectrum

De volgende presentatie is een persoonlijk relaas van de heer Michel van Personen uit het Autisme Spectrum (PAS). Daarna komt de heer Heilbron aan het woord. Hij betoogt dat op grond van de wetenschappelijke literatuur mensen met ASS geen gevaar in het verkeer vormen. Zij houden zich beter aan de regels, zijn niet minder rijgeschikt en hebben geen slechtere rijvaardigheid. De onderzoeken zijn vaak gedaan onder jongeren, in een simulator, en met niet-aangeleerde stress-situaties. Mensen met ASS kunnen wel goed leren, maar interpreteren visuele percepties soms anders. Zij houden zich beter aan de regels en aan aangeleerd gedrag. De vragen van het theorie-examen zijn voor hen echter vaak onduidelijk gesteld. Een speciale aanpak van de rijlessen voor mensen met ASS is prima. De heer Heilbron vraagt om bewijs dat mensen met ASS gevaarlijker zijn in het verkeer, of anders om afschaffing van de speciale regelingen.

Vragen commissie

1. De commissie maakt uit de presentaties op dat de circa tweederde van de mensen met ASS die na het psychiatrisch onderzoek en de rijtest doorgaan, de beperkingen en hoge kosten van die onderzoeken ervaren. Zijn er aanwijzingen dat onder de eenderde van de kandidaten die niet doorgaan er toch mensen zijn die geschikt zijn, ofwel: wat is de kwaliteit van de screening?

De heer Heilbron antwoordt dat hij daar geen inzicht in heeft, maar dat volgens hem zij niet opgaan voor het rijexamen als ze niet voldoen aan de eisen.

De heer Michel geeft aan dat bij veel mensen de diagnose ASS pas op latere leeftijd wordt gesteld, lang nadat zij hun rijbewijs hebben gehaald. Hij vraagt zich af of men dan lange tijd een gevaar op de weg is geweest.

De heer Henke (NVA) wijst er nog op dat in diverse andere landen mensen met ASS niet verplicht worden getest voor het rijexamen, en dat er geen aanwijzingen zijn dat in die landen mensen met ASS meer betrokken zijn bij ongelukken.

Mevr. Blijd-Hoogewys en de heer Kan, Consortium Autisme Spectrum Stoornissen bij Volwassenen

De laatste twee presentaties zijn van het Consortium Autisme Spectrum Stoornissen bij Volwassenen. Mevrouw dr. Blijd-Hoogewys stelt in haar presentatie dat de keuring niet eerlijk is en dat de balans tussen het algemeen belang van verkeersveiligheid en het belang van gelijke kansen zoek is. Het keuringsproces voor mensen met ASS is stigmatiserend en werpt onnodige obstakels op voor het leren rijden. Zij laat zien dat ASS vooral een negatief effect heeft op het leren rijden, niet op het veilig rijden na het halen van het rijbewijs. De wetenschappelijke onderzoeken naar rijvaardigheden van volwassen met ASS zijn vaak inconsistent en leveren onvoldoende bewijs dat mensen met ASS gevaarlijker zijn in het verkeer. Het recente cohort-onderzoek van Curry en haar collega's (2021) laat zien dat jongeren met ASS zelfs minder ongelukken en overtredingen maken dan hun leeftijdsgenoten zonder ASS. Mevrouw dr. Blijd-Hoogewys heeft aan dat vooral een goede ASS-getrainde rijinstructeur nodig is om de kans op het behalen van het rijbewijs te vergroten. Bij een (te) lang leerproces zou een beoordeling door een andere instructeur aangevraagd kunnen worden.

De heer dr. Kan doet zelf keuringen bij mensen met ASS en geeft aan dat dit maatwerk is. Hij geeft aan dat zij met name beperkingen kunnen hebben bij operationele, tactische en strategische beslissingen. Hij doet zelf een uitgebreide psychiatrische beoordeling, waarbij gekeken wordt naar de voorgeschiedenis van de kandidaat (kenmerken van ASS, sociale contacten, school, samen spelen, functioneren, behandeling, begeleiding / ondersteuning), de comorbiditeit (stemming, angst, verwardheid, verslaving, eetstoornissen, suïcidaliteit en ander risicovol gedrag), medicatiegebruik, eigen inzicht in ASS en comorbiditeit, medewerking aan behandeling en begeleiding, coping met symptomen en beperkingen, ervaringen met politie en justitie en voorgeschiedenis in het verkeer. Het toepassen van keuringen zou proportioneeler kunnen. Mogelijk zou er een voorselectie door de huisarts gemaakt kunnen worden op grond waarvan de medisch adviseur van het CBR een indicatie voor rijbewijskeuring vast zou kunnen stellen.

Vragen commissie

1. Hoeveel leerlingen met ASS maken gebruik van een gespecialiseerde rijinstructeur?

Dat is mevrouw dr. Blijd-Hoogewys niet bekend. Het is onduidelijk of hier wel landelijke cijfers van bestaan.

2. Als een derde van de kandidaten niet doorgaat, is de algemene keuring dan proportioneel?

De heer Kan antwoordt dat een betere keuring goed zou zijn, dat er meer maatwerk nodig is en dat, zoals hij aangaf, de huisarts ook kan worden ingezet.

3. Kan alleen het gebruik van medicatie een selectie criterium zijn?

Volgens de heer Kan is dat op zich geen sterk criterium.

4. Zijn de uitgebreide psychiatrische onderzoeken uniform?

De heer Kan heeft de indruk dat er wel verschillen zijn.

Afsluiting door commissievoorzitter

De commissievoorzitter mevrouw Van der Mast dankt de aanwezigen voor hun bijdragen en sluit de bijeenkomst.